

NÉMETH SZABOLCS

A KÖZÖSSÉGI OLDALAK SZOLGÁLTATÓINAK JOGI FELELŐSSÉGE – RENDSZERTANI ELEMZÉS (I. RÉSZ)

Jelen sorok írásakor, a Cambridge Analytica-ügy¹ nyilvánosságra kerülésének egyéves évfordulóján minden bizonnyal evidenciának hat annak kinyilvánítása, hogy a közösségi oldalak – közöttük kiemelt jelentőséggel a Facebook – szolgáltatói az általuk nyújtott szolgáltatások különböző aspektusai kapcsán jogi felelősséggel (is) tartoznak. A jogtudomány egyes művelői részéről már a közösségi média szélesebb körben történő elterjedésével párhuzamosan fogalmazódtak meg kérdések ezen speciális, látszólag jogágakon átvívelő, a XXI. század technikai vívmányainak sajátosságait magán hordozó komplex szolgáltatás kapcsán. Ezzel szemben ezen online platformok felhasználói részéről csak viszonylag későn, a nagy nyilvánosságot kapó, és a szolgáltatók információs, valamint gazdasági túlhatalmával összefüggésben felmerülő² anomáliák vezettek felismeréshez és jogtudatosabb hozzáálláshoz. A *social media* tömegtermékké válása azonban törvényszerűen felszínre hozott több olyan feszültséget is ezen weboldalak és a hozzájuk tartozó applikációk működése kapcsán, amelyek egyre sűrűbb, széles nyilvánosság elé kerülése bizonyos kritikai szemléletet alakított ki mind a szabályozó hatóságok és közjogi entitások, mind a jogalanyok (*userek*), sőt immár maguk a szolgáltatók részéről is. Így jutottunk el például a néhány évvel ezelőtti, teljes szabályozatlanságtól és elméleti, logikai úton, egyes témakörök közvetetten, távolról történő értelmezési kísérleteinek állapotától odáig, hogy Mark ZUCKERBERG, a Facebook alapítója és ügyvezetője a The Washington Postban közöljön véleménycikkét a közösségi média jogi szabályozásának szükségességéről.³

A közösségi média platformok életünk egyre több szegmensébe, ezzel párhuzamosan pedig egyre több piacra törnek be, gondoljunk csak arra, hogy napjainkra e szolgáltatások eredeti célja – ti. online kapcsolattartás olyan személyekkel, akikkel a való életben is valamilyen minőségű személyes ismeretség köt össze – mellé mennyi kiegészítő információ, funkció és sallang társult, valamint hogyan változott át az eredeti funkciójuk valami egészen mássá.⁴ Ahogy hosszú út vezetett attól, hogy a Harvard University hallgatóinak kommunikációs felületétől parlamenti választásokat eldöntő, kormányok megdöntésére alkalmas platformmá váljon a Facebook⁵, úgy a technikai fejlődés és a jog versenyfutását közvetlen közelről kutatók is folyamatos kihívások elé voltak és vannak állítva, ha közösségi média mint online tömegkommunikációs felület helyét kívánják a jog rendszerén belül elhelyezni.

Jelen tanulmány keretei között erre teszünk kísérletet, fenntartva kimentési lehetőségünket arra vonatkozóan, hogy rendszertani elemzésünk a közösségi média jelenlegi, 2019 tavaszán létező, témánk szempontjából legrelevánsabb alkalmazási módjait és aspektusait vizsgálja. A funkciók – az elmúlt másfél évtized tendenciáiból kiindulva – folyamatosan változni és bővülni fognak, a hangsúlyok eltolódhatnak, azonban bízunk benne, hogy a következőkben kifejtettek még hosszabb ideig nyújthatnak kiindulási alapot a közösségi oldalak szolgáltatóinak jogi felelősségét fókuszba helyező vizsgálatokhoz.

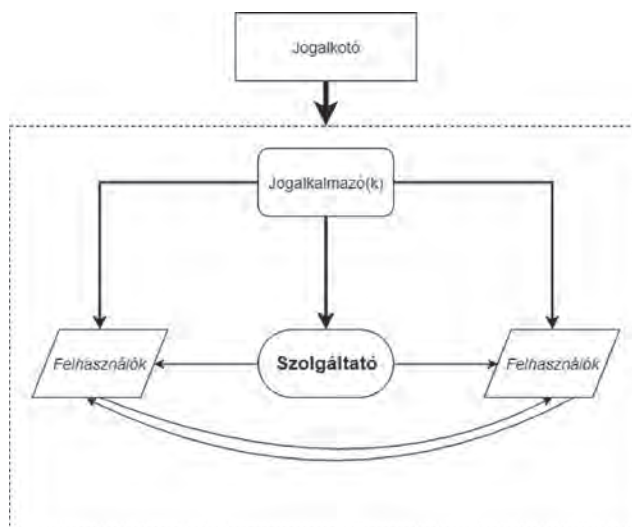
Bár úgy gondoljuk, hogy napjainkban már nem igényel részletes indokolást az, hogy a közösségi oldalak használata milyen mértékben gyakorol hatást a mindennapokban az átlag jogalanyok életére, mégis igyekeztünk a fentiekben röviden utalni a legfontosabb aspektusokra, melyek álláspontunk szerint alátámasztják az általunk vizsgált témakör létjogosultságát és aktualitását a jogtudomány vizsgálati spektrumán belül. Ugyan jelen tanulmány már tárgyát tekintve is e kérdés meghaladását feltételezi,

ehelyütt mindenképp említést érdemel annak a problémakörnek a létezése is, melynek forrása a közösségi oldal szolgáltatók gazdasági és információs erőfölénye, és mely sok esetben látszólag a jogrendszereken kívüli entitásként láttatja őket. ZÓDI Zsolt jegyzi meg⁶ e gordiuszi csomó kapcsán, hogy a hagyományos, nemzetállami kereteken alapuló joghatósági szemlélet lényegében teljesen működésképtelen ezen *social networking* platformokkal szemben, és mely álláspont igazolására ezidáig több pro, mint kontra példa merült fel a gyakorlatban.

Tekintettel az *Infokommunikáció és Jog* szerkesztési irányelveiben meghatározott terjedelmi korlátokra, és a témakör fentiekben bemutatott expanziójára és komplexitására, a közösségi oldalak szolgáltatóinak jogi felelősségének rendszertani vizsgálatát két tanulmányban vonjuk vizsgálat alá. Az első részében az alkotmányjog, a polgári- és fogyasztóvédelmi jog, valamint a büntetőjog aspektusából mutatjuk be a vizsgált témakör relevanciáit, a joggyakorlat alakulásának és a jogtudomány eddigi eredményeinek felhasználásával.

1. Jogviszonyrendszer

A közösségi oldalak szolgáltatóinak jogi felelősségének értékelése során első lépésként azt kell megvizsgálunk, hogy maguknak a *social media* platformoknak a működése során milyen jogviszonyrendszerek alakulnak ki, azokban milyen szereplők (jogot alkotó, alkalmazó és ezek alanyát képező személyek) kerülnek egymással jogi kapcsolatba, valamint, hogy ezen relációk mennyiben minősülnek „kétoldalú” jogviszonynak vagy éppen „egyoldalúnak”. A közösségi média platformok működése során relevanciával bíró jogalanyi kört és keretrendszert az alábbi ábrán mutatjuk be.

A közösségi oldalak működése során létrejövő viszonyrendszerek

A szerző a KRE ÁJK doktori iskolájának doktorandusz hallgatója, a www.bytesofsolace.com <<http://www.bytesofsolace.com/>> blog szerzője.

Azon jogi keretrendszert, melyben az egyes jogalanyok jogviszonyaikat alakíthatják – egymással szemben kötelezettségeket vállalhatnak és jogosultságokat szerezhetnek, valamint ezen jogaik sérelme esetén azokat érvényesíthetik – a jogalkotó entitások határozzák meg (legyenek azok nemzeti, vagy közösségi szintűek). Ezen keretrendszer szabályainak szereznek érvényt annak eszkö-

zeit használva a jogalkalmazók mind a közösségi oldal szolgáltatóival, mind pedig esetlegesen az egyes felhasználókkal szemben. Jelen tanulmány keretei és témaköre részletes kifejtést nem engednek arra vonatkozóan, hogy az elmúlt évek tapasztalatai alapján milyen tendenciák figyelhetők meg a közösségi oldalak jogi szabályozása kapcsán, annyit azonban megjegyzünk, hogy a spektrum nagyon széles, így találunk példákat egyes jogrendszerekben olyan jogszabályokra, melyek kifejezetten a közösségi oldalak működésére vagy szolgáltatóra vonatkoznak⁷, míg más esetekben az általános – jellemzően polgári vagy adatvédelmi

jogi – keretrendszer⁸ alkalmazandó ezen speciális jogviszonyokra. Ritkábban ugyan, de előfordul, hogy absztrakció vagy analógia útján van csak lehetőség jogi „kapaszkodót” találni egyes online létező viszonyrendszerek „offline értelmezésére”.

A felhasználók – ezen oldalak alapvető funkciójából kiindulva – interakcióba kerülnek egymással a közösségi oldalakon, így követhetnek el jogsértéseket egymással szemben vagy tehetnek akár jognyilatkozatokat is. E kérdéskör legismertebb és a jogirodalom, valamint a joggyakorlat által leginkább feldolgozott aspektusa a közösségi oldalakon elkövetett személyiségi jogsértések témaköre.

Mielőtt azonban a felhasználók bármilyen magatartást tanúsíthatnának vagy jognyilatkozatot tehetnének, az oldalra történő regisztráció aktusára van szükség, amely során egyértelműen jogviszonyba kerülnek a közösségi oldal szolgáltatójával. E jogviszony kereteit egyszerre határozzák meg az oldalak szolgáltatói által egyoldalúan megalkotott felhasználási feltételek (kvázi ÁSZF-ek), valamint az egyes, felhasználók érdekeit védő ágazati – jellemzően fogyasztóvédelmi és személyiségi jogi – jogszabályok.

Témánk szempontjából azon jogviszonyok lesznek relevánsak, melyek egyik oldalán a közösségi oldal szolgáltatója áll, így érintjük a szolgáltatók és a felhasználók valamint a szolgáltatók és a jogalkalmazó entitások közötti viszonyrendszerek egyes aspektusait is. Vizsgálatunkat a következőkben ezen relációk szerint, az egyes érintett jogterületek szerinti értékeléssel folytatjuk. A fenti szűkítésre tekintettel nem kerülnek tárgyalásra a közösségi oldalak használatával kapcsolatos munkajogi relevanciák, valamint az ezen platformokon megosztott információk mint bizonyítékok büntető-, illetőleg polgári eljárásjogi kérdésköre.

2. A közösségi oldal szolgáltatók jogi felelősségének dimenziói

2.1. Alkotmányjog

A közösségi oldalak szolgáltatójának jogi felelőssége és az alkotmányjog kapcsolatának vizsgálata során nem kívánunk jogelméleti okfejtésbe bocsátkozni, és az internet szabályozásának szükségességét megkérdőjelező elméletek és az egzakt jogi reguláció támogatóinak álláspontja között igazságot tenni, esetleg végkövetkeztetést vonni ezen több évtizedes múltra visszatekintő vitáról. Alkotmányjogi szempontból végzett vizsgálatunk kizárólag arra korlátozódik, hogy a közösségi oldal szolgáltatók által létrehozott és működtetett speciális platformok működése során milyen alkotmányjogi relevanciák merülhetnek fel. Az állami szabályozás hatékonyságára a bevezetésben utaltunk, itt ismételtelen megerősítés céljából jelezzük, hogy a globális szin-

ten működő szolgáltatókkal szembeni hatékony jogérvényesítés nehézkes, tekintettel arra, hogy a szabályozás címzettjei a legtöbbször semmilyen, jogilag releváns kapcsolatban nincsenek a szabályozni kívánó állammal. Az Alkotmánybíróság 165/2011. (XII. 20.) Ab határozatában az internetes médiára a nyomtatott sajtótermékekhez hasonlóan kiterjesztette az alapjogi védelmet és visszautasította korlátozhatatlanságát.⁹

A közösségi média platformok alkotmányjogi szempontból történő vizsgálata során egy témakör jelentősége emelkedik ki, amely a különböző online szolgáltatásokat kínáló (tárhely-, keresőmotor-, vagy közvetítő-) szolgáltatókkal kapcsolatban is felmerülhet, és fel is merült az elmúlt évtizedekben: a szólás- és véleménynyilvánítás szabadságának kérdése. A kérdéskör akkor merül fel, ha egy, a közösségi oldalon közzétett tartalom jogellenességét vizsgálja a szolgáltató a *Felhasználási Feltételek*ben megszabott sajátos szabályrendszer alapján. A szolgáltató tehát saját mérlegelési jogkörében dönthet az adott tartalom megfelelősége kérdésében, de kövte van az előzetesen a felhasználó által elfogadott szabályzat szövegéhez. Fordítva is keretet jelent ez a dokumentum, mivel a felhasználó sem hivatkozhat szabad véleménynyilvánításának jogellenes korlátozására, ha a *Felhasználási Feltételek*be ütköző tartalmat osztott meg a platformon. KLEIN Tamás szerint a fő probléma a magánszolgáltató által alkalmazott tartalomszűréssel, hogy az nem alkotmányosan elfogadott, legitím korlátozás mentén valósul meg, így nemcsak alkalmas a társadalmi közvita torzítására, de az értékelési és törlési procedúra során nem jutnak érvényre az állami eljárásokban feltétel nélkül érvényesülő alkotmányos garanciák sem.¹⁰ LÁNCOS Petra szintén arra mutat rá, hogy bár a közösségi oldalak felhasználói a platformon elhelyezett bejegyzéseikkel egyértelműen információs alapjogaikat gyakorolják, azonban az oldalak fenntartó cégek saját üzleti szabályaik szerint végzik azok ellenőrzését, így az ezen dokumentumok alapján végrehajtott tartalom-törlések „alkotmányossága” nehezen ellenőrizhető.¹¹ BARTÓKI-GÖNCZY Balázs a véleménynyilvánítás szabadságának interneten történő megvalósulása kapcsán jegyzi meg, hogy arra a legnagyobb befolyást immáron nem az állam, hanem piaci szereplők gyakorolják.¹²

Szintén kérdés, hogy milyen relációban áll egymással a Facebook által megalkotott norma és egy állam jogi szabályozása: szigorúbb vagy megengedőbb szabályokat tartalmaz-e a Felhasználási Feltételek? Mivel egy globálisan elérhető szolgáltatásról beszélünk, így a különböző kultúrák és jogrendszerek képviselőinek közös platformjaként funkcionáló közösségi oldalakon elkerülhetetlen ezen ellentétek kiélesedése és az ezzel kapcsolatos összeütközések (jogviták), akár a felhasználók között, akár a felhasználók és a szolgáltatók relációjában.¹³

A véleménynyilvánítás szabadságának elemeként azonosíthatjuk a tájékozódáshoz való jogot, amely a közösségi oldalakon további sérelmet szenvedhet. E tekintetben két, napjainkban jól ismert, és megfelelő nyilvánosságra és tudományos diskurzusra is érdemes témakör igényel említést: a szűrőbuborék-jelenség és a *fake news*. Jelen tanulmány keretei között nem áll módunkban sort keríteni e két kérdéskör részletes tárgyalására, azt számtalan tanulmány szerzője megtette, e folyóirat oldalain is. Általánosságban annyit érdemes a két jelenség kapcsán megemlíteni, hogy azok korlátozhatják az egyes felhasználók információhoz való hozzáférést, amely torzíthatja világgépüket, ezáltal véleménynyilvánítási szabadságuknak is gátja lehet, és mint ilyen, valahol a közösségi oldal szolgáltatás minőségét is befolyásoló tényező. E tekintetben tehát nem csak erkölcsi és jogi felelőssége a platform szolgáltatójának az ezen jelenségekkel szembeni hatékony fellépés, de adott esetben saját jól felfogott gazdasági érdeke is ezt diktálhatja.

Alkotmányjogi felelősség kapcsán konkrét jogérvényesítési csatornákról nehéz értekezni, tekintettel arra, hogy az alkotmányjog művelői által többé-kevésbé egységes álláspont szerint alkotmányjogi felelősségről kizárólag erkölcsi-politikai értelemben beszélhetünk, és az egyes alapjogokból fakadó, bírósági vagy hatósági eljárásban érvényesíthető jogokat az egyes egyéb jogterületek szabályai cizellálják.

Alkotmányjogi szempontból végzett vizsgálatunk kizárólag arra korlátozódik, hogy a közösségi oldal szolgáltatók által létrehozott és működtetett speciális platformok működése során milyen alkotmányjogi relevanciák merülhetnek fel.

2.2. Polgári jog

Ahogy a közösségi média működése során fennálló jogviszonyrendszer általános bemutatása során jeleztük, témánk szempontjából az egyik legrelevánsabb jogterület a polgári jogé, melyen belül különböző aspektusokból merülhet fel a szolgáltatók jogi felelőssége. Álláspontunk szerint jelen pillanatban az alábbi témakörök azonosíthatók a szolgáltatói felelősség polgári jogi dimenzióján belül, amelyek külön bemutatást vagy említést igényelnek.

A felhasználók és a szolgáltatók közötti jogviszony alapköve az a szolgáltatók által meghatározott kvázi ÁSZF¹⁴, melyet a regisztráció aktusa során minden felhasználónak lehetősége van megismerni, és melyet köteles mindenki magára nézve kötelezőként elismerni, aki az oldal szolgáltatásait igénybe kívánja venni felhasználói minőségben. A regisztrációval egy polgári jogi szerződés jön létre a felhasználó és a szolgáltató között egy különleges specifikummal, melyhez hasonlót a modern jogtudomány egészen az elmúlt időszakig nem ismert, így a „tranzakció” polgári jogi értékelése is kihívásokkal teli: a szolgáltatásért a felhasználó a regisztráció során, valamint a közösségi oldal használata során generált személyes adataival, valamint a weboldal vagy applikáció használata során tanúsított figyelmével fizet.¹⁵

Szintén jogi értékelést igényel ezen *Felhasználási Feltételek* jogi minősítése, hiszen ebben egyrésztől a felek által kikötött alkalmazandó jogra és joghatóságra vonatkozó rendelkezések lehetnek, másrésztől meghatározza a szerződő felek – ti. felhasználó és szolgáltató – jogait és kötelezettségeit a közösségi oldal használatával összefüggésben. Megkérdőjelezendő azonban, hogy mennyiben van szó tisztán polgári jogi jogviszonyról abban a tekintetben, hogy a jogviszony egyik oldalán az információs és gazdasági fölényben lévő szolgáltató, míg a másikon egy, az üzleti tevékenységi körén kívül eljáró természetes személy, a felhasználó áll. E tekintetben mindenképp értékelést érdemelnek a jogviszony fogyasztóvédelmi aspektusai, melyeket jelen tanulmány következő alfejezetében fejtünk ki.

Az egyszerű, felhasználói minőségben eljáró jogalanyok mellett hosszú idő óta jelentős alanyi kört alkotnak a közösségi oldalon azon entitások, akik üzleti, jellemzően marketing célokra használják a közösségi média által teremtett online információs világsztrádat, és a pontos targetálhatóságának köszönhetően ezakt módon meghatározott felhasználói csoportoknak címzett hirdeteikkel törekednek üzleti (vagy politikai) haszonszerzésre. Az üzleti felhasználók és a közösségi média szolgáltatók közötti jogviszony az, amelyet teljes egészében, és tisztán polgári jogiként értékelhetünk, így pedig a felek közötti jogviszonyt teljes egészében a – szintén a szolgáltató által egyoldalúan meghatározott – Üzleti Eszközök Felhasználási Feltételei¹⁶ és annak hivatkozott mellékletei¹⁷ töltik meg tartalommal. Az üzleti partnerek és a szolgáltatók közötti jogviszony során már történik a felek közötti valós gazdasági tranzakció – ti. pénzmozgás –, álláspontunk szerint azonban az esetleges jogviták során erősen gyengítheti az üzleti partner (hirdető) pozícióját, hogy a közösségi oldalon elhelyezett hirdetés műszaki, és egyéb technikai adataival kizárólag a szolgáltató rendelkezik. E tekintetben a szerződés hibás- vagy nemteljesítésének detektálására nincs lehetősége a hirdetőnek. Továbbá a szerződő felek érdekérvényesítő képességében is jelentős aszimmetriát okoz, hogy egyes közösségi oldal platformok a hirdetés piacon olyan erőfölénnyel rendelkeznek, melyek megkerülhetlenné teszik őket a hatékony marketingstratégia megvalósítása során, ez pedig különösen a kvv szektor képviselői, és közvetlenül az ő szolgáltatásaikat igénybe venni kívánó fogyasztók érdekeit sértheti. Ezen ellentmondások feloldásának céljából fogalmazta meg az Európai Bizottság az online szolgáltatások üzleti felhasználói tekintetében alkalmazandó tisztességes és átlátható feltételek előremozdításáról szóló rendelettervezetét.¹⁸

Bizonyos esetekben felmerül az a kérdés is, hogy szolgáltatáskimaradás esetén, az ezzel kapcsolatban a felhasználónak vagy üzleti partnernek okozott kárért milyen felelősség terheli a szolgáltatót. Nem meglepő módon a szolgáltatók *Üzleti Felhasz-*

nálási Feltételekben a fentiekben leírt lehetséges károkozásokra igyekeznek a lehető legszélesebb körben kizárni felelősségüket.

Bár előttünk jelenleg nem ismert olyan bírósági ügyszakba lépett jogvita, amely során a felhasználó vagy a szolgáltató szerződő partnerét az Üzleti Felhasználási Feltételek valamely rendelkezésének be nem tartásáért, vagy a szolgáltatás kimaradásával okozott kára érvényesítése céljából kívánta volna polgári jogi felelősségre vonni, de álláspontunk szerint erre a fentiekben ismertetettek alapján mindkét félnek lehetősége lehet.

Mint a fentiekben hangsúlyozásra került, az általunk vizsgált téma jelentős komponense a személyiségi jogsértést megvalósító tartalmak eltávolításáért való szolgáltatói felelősség témaköre. A Ptk. 2:43. § szakaszában nevesített személyiségi jogok közül a közösségi oldalakon közzétett szöveges, vizuális, vagy audiovizuális tartalmakkal megsérthető a magánélet-, a jó hírnév védelme, a levéltitok és magántitok, a képmáshoz-, hangfelvételhez való jog, a kegyeleti jog valamint a személyes adatok védelme tekintetében.¹⁹ A primer jogi felelősség természetesen ezen jogsértésekért a kifogásolható tartalmat közzétevő felhasználót fogja terhelni, és vele szemben van lehetősége a jogaiban sértett jogalanyoknak a Ptk. 2:51–2:54. §-ában meghatározott jogi konzekvenciák levonására polgári jogi úton.²⁰ Azonban e jogsértések kapcsán felmerül az közösségi oldal szolgáltatójának felelőssége is

a jogsértő tartalmak megfelelő időben történő eltávolításáért, vagyis a *notice and takedown* eljárás szabályainak megsértéséért. A közösségi oldal szolgáltatókat mint közvetítő szolgáltatókat az általuk üzemeltetett felületeken közzétett jogellenes tartalmak eltávolítására kötelező előírásokat, valamint ezen kötelezettségek elmulasztásáért való felelősségük szabályait a hazai jogrendszerben Ekertv. határozza meg, melynek szabályozása az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelvén (Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv) alapul. A *notice and takedown* eljárás szabályainak megsértéséért a közösségi oldal szolgáltatója felelősséggel tartozik, mely felelősség két irányú lehet:

- polgári jogi felelősség a jogsértő tartalomról való tudomás-szerzést követően késedelmesen vagy egyáltalán el nem végzett érdemi vizsgálatért, és ennek esetleges eredményeképp a tartalom eltávolításáért a jogaiban sértett magánszeméllyel vagy – amennyiben értelmezhető e tekintetben – gazdálkodó szervezettel szemben;²¹
- egyéb jogi felelősség a hatáskörrel rendelkező államigazgatási szerv (hatóság) vagy bíróság által megállapított jogsértésért, amennyiben erre az adott állam jogrendszere lehetőséget biztosít.²²

Az Európai Bizottság 2017. szeptember 28-án kelt közleményében a jogellenes tartalmakkal szembeni fellépés kiemelt jelentőségére, és ezzel párhuzamosan az online platformok megnövelt felelősségére hívta fel a figyelmet.²³ A közlemény értelemszerűen kötelező jogi kötőerővel nem rendelkezik, csupán iránymutatásul kíván szolgálni az online platformok üzemeltetői számára az egyes jogellenes tartalmak proaktív módon történő detektálása és eltávolítása (hozzáférhetlenné tétele) tekintetében. Ezt követően a Bizottság 2018 márciusában ajánlást fogadott el²⁴, melynek tárgya az illegális online tartalom hatékony kezelésére irányuló intézkedések. A két dokumentum közös vonása, hogy a jogellenesség anyagi jogi kérdéseivel kapcsolatban nem foglal állást, az egyes online platformokon közzétett tartalmak ilyen minőségben történő megítélése továbbra is a hatáskörrel rendelkező tagállami hatóságok vagy bíróságok feladata, valamint értelemszerűen elsődleges, leggyorsabb és leghatékonyabb szűrőként a közösségi oldalak szolgáltatói. Jogellenes tartalom alatt

Megkérdőjelezendő azonban, hogy mennyiben van szó tisztán polgári jogi jogviszonyról abban a tekintetben, hogy a jogviszony egyik oldalán az információs és gazdasági fölényben lévő szolgáltató, míg a másikon egy, az üzleti tevékenységi körén kívül eljáró természetes személy, a felhasználó áll.

ezen dokumentumok nem kizárólag a személyiségi jogi jogsértést megvalósító tartalmakat értik, így relevanciájuk van akár szerzői jogi, akár büntetőjogi tényállásokat kimerítő információközlések tekintetében is.²⁵

A közösségi oldal szolgáltatókkal szembeni polgári jogi igényérvényesítés jelentős relevanciájú elemei az ezen szolgáltatókra és a felhasználókkal fennálló jogviszonyukra vonatkozó nemzetközi magánjogi szabályok (joghatóság és alkalmazandó jog), mely kérdéskörök azonban kívül helyezkednek el az általunk vizsgált témakörön, így jelen tanulmány kereteiben nem kerülnek értékelésre.

2.3. Fogyasztóvédelmi jog

A fentiekben már érintőlegesen említésre került a fogyasztóvédelem témaköre, tekintettel arra, hogy a közösségi oldalakon az

önálló foglalkozásukon és gazdasági tevékenységükön kívül eső célok érdekében eljáró természetes személyek, a regisztráció után az oldalakat használó jogalanyok jogviszonyba kerülnek a gazdasági-, és információs erőfőlényben álló vállalkozásokkal; az oldalakat üzemeltető, gazdasági haszonszerzés céljából szolgáltatást nyújtókkal. Az ezen speciális jogviszony – lásd: ingyenesség illúziója – tartalmát meghatározó jogok és kötelezettségek sajátos szabályrendszerét tartalmazza a szolgáltató által meghatározott, tömegesen, egyedi

tárgyalást és eltérést nem engedő Felhasználási Feltételek, melyeken a korábbiakban kvázi ÁSZF-ként azonosítottunk.²⁶

Az ingyenesség szolgáltatók általi hamis hangsúlyozása torzíthatja a fogyasztói döntéshozatalt, egyúttal elterelheti a fogyasztók figyelmét arról, hogy az általuk generált adathalmaz milyen konkrét, pénzben kifejezhető hasznot hajt az közösségi oldal szolgáltatójának.²⁷ Az ingyenesség illúziója elejét veheti akár a fogyasztók jogérvényesítési igényeinek, akár a konkrét fogyasztóvédelmi jogszabályok alkalmazhatóságának.²⁸ E disszenciákban fakadóan ütközött és ütközik a mai napig akadályokba az uniós fogyasztóvédelmi keretrendszer hatékony végrehajtása a közösségi oldalak szolgáltatóival szemben. További ellentmondások feloldása céljából az Európai Bizottság 2018-ban irányelv módosítási javaslatcsomagot terjesztett elő: a Bizottság javasolja a fogyasztói jogokról szóló 93/13/EGK irányelv kiegészítését, azaz a célkitűzéssel, hogy minden esetben egyértelmű legyen a fogyasztók számára, hogy milyen módon kerülnek rangsorolásra az online piacokon megjelenő ajánlatok, illetőleg, hogy pontosan ki az üzleti partner, akitől vásárolnak. A javaslat további tájékoztatói követelményekkel egészíti ki a 2011/83/EU irányelvet a fenti kérdések egyértelműsítése céljából. Pontosítja továbbá a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatról szóló 2005/29/EK irányelvet, mely pontosítás célja, hogy a fogyasztók számára egyértelmű legyen, mely esetekben látnak olyan találati listákat, melyekben egyes hirdetések fizettek a magasabb rangsorolásért a platform szolgáltatójának. Erre tekintettel javasolja a Bizottság a rejtett reklámozást tiltó 2005/29/EK irányelv rendelkezéseinek kiterjesztését az online keresések során megjelenített találati listákra. Korábban sor került a nemzeti fogyasztóvédelmi hatóságok koordinált fellépésére a közösségi média platformokkal szemben a CPC rendelet 9. cikke alapján. A 2018-as akció eredményeképp egyes közösségi oldalak szolgáltatói vállalták, hogy a hatóságok által feltárt hiányosságok és problémák – vagy legalábbis azok egy részének – megszüntetése felől intézkednek. Ennek keretében többek között nem kötelezik arra az uniós felhasználókat Felhasználási Feltételeikben, hogy lemondjanak az uniós fogyasztóvédelmi jog által részükre biztosított jogaikról, illetve kötelezettséget vállalnak arra, hogy a felhasználói tartalmak eltávolí-

tása is világos, előre rögzített feltételeken fog alapulni, hatékony jogorvoslati eljárással kiegészítve.²⁹

A 2.2. pontban említett Bizottsági javaslat speciális szabályozási konstrukciót valósít meg az online közvetítő szolgáltatások üzleti felhasználói tekintetében alkalmazandó tisztességes és átlátható feltételek előmozdításáról, amely az erőfölényben lévő közösségi oldal szolgáltatókkal – mint a fogyasztókhöz vezető elsődleges kommunikációs csatornák kapuőreivel – szemben az „egyszerű” üzleti partnereket is kvázi fogyasztói státuszba emeli. A javaslat a fogyasztókhöz hasonló garanciák és többletjogosultságok üzleti felhasználók részére történő biztosításával igyekszik elejét venni a szolgáltatók velük szembeni erőfölénnyel visszaélő attitűdjének. Az e szabályozás mögött húzódo elsődleges cél azonban egyértelműen a fogyasztók jogainak védelme.³⁰

2.4. Büntetőjog

Természetesen a közösségi oldalakkal kapcsolatos szolgáltatások határnélkülsége, a különböző kulturális és társadalmi háttérrel rendelkező felhasználók interakcióba kerülése és az anonimitás – ti. a szolgáltató nem rendelkezik felhatalmazással az álnéven történő regisztrációk hatékony kiszűrésére – rengeteg büntetőjogi szempontból releváns cselekményre ad lehetőséget, azonban ezek tényállásait a felhasználók valósítják meg egymással szemben, így jelen tanulmány vizsgálati spektrumán kívül helyezkednek el.

Ami a közösségi oldalak szolgáltatóinak büntetőjogi felelősségét illeti, kizárólag elvont, elméleti megközelítést áll módunkban alkalmazni. A Büntető Törvénykönyv hatályos rendelkezéseit vizsgálva egy olyan tényállást találunk, amelynek alkalmazhatósága felmerülhet közvetlenül a közösségi oldalak szolgáltatói által nyújtott szolgáltatások kapcsán. A Btk. 219. § (1) bekezdése határozza meg a személyes adattal visszaélés tényállását, ez alapján aki a személyes adatok védelméről vagy kezeléséről szóló törvényi vagy az Európai Unió kötelező jogi aktusában meghatározott rendelkezések megszegésével haszonszerzési célból vagy jelentős érdeksérelmet okozva

a) jogosulatlanul vagy a céltól eltérően személyes adatot kezel; vagy

b) az adatok biztonságát szolgáló intézkedést elmulasztja;

vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Az (1) bekezdés szerint büntetendő az is, aki a személyes adatok védelméről vagy kezeléséről szóló törvényi vagy az Európai Unió kötelező jogi aktusában meghatározott rendelkezések megszegésével az érintett hozzáféréshez való jogának gyakorlása érdekében szükséges tájékoztatására vonatkozó kötelezettségének nem tesz eleget, és ezzel más vagy mások érdekeit jelentősen sérti. A büntetés két évig terjedő szabadságvesztés, ha a személyes adattal visszaélést különleges adatra vagy bűnügyi személyes adatra követik el.

Álláspontunk szerint bizonyos esetekben a fent ismertetett tényállások mind alkalmazhatóak a közösségi oldalak szolgáltatóival szemben. Példának említhetjük a Cambridge Analytica ügyet, amelynek ugyan elsődleges és legjelentősebb sértetti csoportja nem a magyar felhasználók voltak, azonban amennyiben hasonló esetben a szolgáltató megfelelő, előzetes tájékoztatás hiányában felveszi a felhasználó – akár különleges – személyes adatait, és azokat a felhasználótól kapott felhatalmazásban foglaltaktól eltérő célra használja fel, úgy büntetőjogi felelősség (is) terhelheti.³¹ Szintén büntetőjogi relevanciája lehet annak, ha a szolgáltató adatbiztonsági rendszere olyan hibában szenved, amely lehetővé teszi külső behatolók számára a személyes adatok nagy mennyiségéhez való illetéktelen hozzáférést.

Mint a fentiekben jeleztük, akár büntetőjogi relevanciája is lehet a közösségi oldalak szolgáltatóinak működésének, bár álláspontunk szerint a szolgáltatók által elkövetett jogsértések konklúziójának levonása mégsem a büntetőjog eszközeivel kerülhet elsődlegesen levonásra, hanem a GDPR által megvalósított adatvédelmi jogi keretrendszer segítségével (különös tekintettel az abban meghatározott maximális bírságösszegre).

E disszenciákból fakadóan ütközött és ütközik a mai napig akadályokba az uniós fogyasztóvédelmi keretrendszer hatékony végrehajtása a közösségi oldalak szolgáltatóival szemben.

III. (Rész) összefoglalás

A közösségi oldalak szolgáltatóinak jogi felelősségét rendszertani vizsgálat alá vonó tanulmányunk első részét lezárva megállapíthatjuk, hogy az általunk az előzőekben bemutatott valamennyi jogterületen találunk olyan jelentős aspektusokat, amelyek felmerülnek a mindennapiainkat egyre jobban átszövő közösségi média platformok kapcsán. Kiemelkedik a polgári jog spektruma, amely a legváltozatosabb relevanciákat tudja felmutatni a szolgáltatók jogi felelőssége kapcsán. Egyúttal a joggyakorlat ezen területen kényszerült elsőként egzakt válaszok adására a felmerülő jogviták kapcsán. Mind a nemzeti, mind a közösségi jog szintjén találunk egyes társadalmi feszültségekre, és jogalkalmazási problémákra választ adó rendelkezéseket, melyek akár komplexebb folyamatok, akár

konkrét visszaélések megelőzésére és felszámolására ajánlanak megoldásokat vagy különböző mélységű regulációt fogalmaznak meg. Értelemszerűen vizsgálatunk „fél-távjánál” nem áll módunkban kidolgozott konklúziót vonni, így soraink zárásaképp jelezzük, hogy a tanulmány második részében – reményeink szerint jelen folyóirat egy következő számának hasábjain – a témakör egymással szorosabban kohéziót alkotó versenyjogi, médiajogi és adatvédelmi jogi aspektusait, valamint a legfontosabb szerzői jogi relevanciákat fogjuk bemutatni. Továbbá tárgyaljuk, hogy a közösségi oldalak szolgáltatóinak felelősségét célzó vizsgálat jogterületek szerinti rendszerezéstől eltérő módszereit és a jogtudomány „teljes palettájának” áttekintését követően igyekszünk teljes körű összefoglalást adni és konklúziót vonni a témakör pillanatnyi állapotáról, valamint óvatos prognózisokkal a jövőbe tekinteni.

Jegyzetek

- Németh Szabolcs: A Cambridge Analytica ügy jogi vizsgálata. in: Miskolczi Bodnár Péter (szerk.): Jog és Állam 24. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2019. p. 245.
- Így például a fentiekben említett Cambridge Analytica-ügy, a Facebookot ért eredményes hackertámadások, illetőleg az egyes felhasználók a közösségi oldalakon ért jogsértések is vezethettek tudatosabb felhasználói attitűdhöz, esetlegesen az oldalak használatának felfüggesztéséhez vagy a regisztráció megszüntetéséhez.
- https://www.washingtonpost.com/opinions/mark-zuckerberg-the-internet-needs-new-rules-lets-start-in-these-four-areas/2019/03/29/9e6f0504-521a-11e9-a3f7-78b7525a8d5f_story.html?noredirect=on&utm_term=.36d6bb2c37b8 [2019. 04. 05.]
- A Floridai Legfelsőbb Bíróság például 2018. november 15-i ítéletében a Law Offices of Herssein & Herssein, P.A. v. United Services Automobile Association ügyben hozott ítéletében kimondta, hogy a Facebookon való ismeretség nem minősülnek a szó „hagyományos” értelmében vett barátságoknak és a felhasználók akár számukra teljesen idegenekkel is kerülhetnek ilyen módon kapcsolatba. <http://blog.wcmlaw.com/wp-content/uploads/2018/11/Law-Offices-of-Herssein-and-Herssein-PA-et-al.-v.-United-Services-Automobile-Association.pdf> [2019. 04. 12.]
- <https://www.firstpost.com/tech/news-analysis/mark-zuckerberg-says-facebook-cannot-guarantee-interference-free-eu-elections-in-may-6380431.html> [2019. 04. 05.]
- Zódi Zsolt: Platformok, robotok és a jog – Új szabályozási kihívások az információs társadalomban. Gondolat, 2018. p. 109–113.
- Például Németországban a Gesetz zur Verbesserung der Rechtsdurchsetzung in sozialen Netzwerken (Netzwerkdurchsetzungsgesetz: <https://www.gesetze-im-internet.de/netzdg/NetzDG.pdf>) [2019. 04. 09.]
- Lásd például a közösségi oldalakon elkövetett személyiségi jogi jogsértések kérdésköre. Ezek tekintetében a Ptk. Második Könyv Harmadik Részében foglaltak hézagmentesen alkalmazhatóak, az egyes tényállások elemeinek értékelése során pedig a bírói gyakorlatnak van jelentős szerepe (például a „nagy nyilvánosság” fogalmának értékelése az online térben közzétett vélemények esetében). Szintén példaként említhető, hogy az Infotv. 2018. július 26-tól hatályba lépő módosítása nyomán lehetősége van a Ptk. szerinti közeli hozzátartozóknak a személyes adatokkal összefüggő jogaik érvényesítésére az érintett halálát követően, mely jogérvényesítési jogosítvány természetesen kiterjedhet a közösségi oldalak szolgáltatói által kezelt adataikra is (Infotv. 25. §).
- Klein Tamás – Tóth András (Szerk.): Technológia jog – Robotjog – Cyberjog. Wolters Kluwer, 2018. p. 219–221.
- Klein-Tóth: i. m. p. 235.
- Láncos Petra: A közösségi média keretei között gyakorolt alapjogok korlátozásainak alkotmányos kérdései. In: Gazdaság és Jog 2016. XXIV. évf. 3. p. 10.
- Bartóki-Gönczy Balázs: Az online közvetítő szolgáltatók mint az információhoz való hozzáférés kapuőrei. Pázmány Press, 2018. p. 41.
- A 2,2 milliárd aktív felhasználóval rendelkező (<https://www.omnicoreagency.com/facebook-statistics/> [letöltés ideje: 2019. 04. 23.]) Facebook a saját közösségi alapelveivel tehát egy globális médiaszabályozóvá vált. Lásd Papp János Tamás: Az én házám, az én váram – A szólesszabadság

- érvényesülése a közösségi médiában. In: Koltay András – Török Bernát (Szerk.): Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején. Wolters Kluwer 2016. p. 409.
- Ezen dokumentumok elnevezése oldalanként változik, és különbözőségeket mutatnak abban a tekintetben, hogy egy dokumentumban vagy többen kerülnek kifejtésre, de közös jellemzőik alapján a Felhasználási Feltételek gyűjtőnévvel illetjük őket a tanulmány további részében.
- Tóth András szerint ez a digitális gazdaság legfőbb megtevesztése, ósbűne: az ingyenesség szolgáltatók által sugallt illúziója, míg az adatok nyugodt „ingyenes” szolgáltatások piaci értéke 2020-ra elérheti a 300 milliárd eurót. Ezen adatalapú piaci modellben a platformnak az az érdeke, hogy a felhasználók figyelmének minél nagyobb szelétét ő kösse le, ezáltal több személyes adatra tegyen szert, amely alapján képes a hirdetőknak és a felhasználóknak maguknak is több és értékesebb szolgáltatást nyújtani. E hálóba-effektus-szerű folyamat végén válhatnak egyes platformok egyeduralmúvá a piacon (lásd Facebook). Klein-Tóth: i. m. p. 96–97.
- A Facebook esetében ez a vonatkozó dokumentum címe, a továbbiakban röviden: Üzleti Felhasználási Feltételek. A dokumentum elnevezése szolgáltatásonként és platformonként változhat.
- <https://www.facebook.com/legal/terms/business-tools> [2019. 04. 12.]
- A Bizottság javaslata: Az Európai Parlament és a Tanács Rendelet az online közvetítő szolgáltatások üzleti felhasználói tekintetében alkalmazandó tisztességes és átlátható feltételek előmozdításáról (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018P-C0238&from=HU>) [2019. 04. 10.] A javaslat bemutatását lásd bővebben: Klein-Tóth: i. m. p. 155–164.
- Bővebben lásd: Németh Szabolcs: lustita megemlített téged egy bejegyzésben – A közösségi oldalak felhasználói közötti viszonyrendszerek polgári jogi értékelése. Infokommunikáció és Jog 70. HVG-ORAC, 2018. p. 36–40.
- Ehelyütt meg kell említenünk, hogy a közösségi oldal szolgáltatójának van lehetősége természetesen az általa üzemeltetett oldalon bejegyzést közzétenni, amely valamennyi felhasználó számára láthatóvá válik. Ezen lehetőséggel a szolgáltatók ritkán élnek, annak pedig csupán elméleti lehetősége van, hogy az így közzétett tartalom valamely felhasználó vagy felhasználók csoportjának személyiségi jogát sértené bármely állam jogrendszerének polgári jogi szabályozása szerint.
- Az északír fellebbezési bíróság a CG vs. Facebook Ireland Ltd. ügyben például megállapította a szolgáltató felelősségét azért, mert egy szexuális bűnelkövető személy fényképét, nevét, címét és az általa elkövetett bűncselekmények listáját közzé tették a közösségi oldalon, ezzel megsértve a magántitok védelméhez fűződő jogát, egyúttal a kérdéses poszt veszeltezte az érintett testi épségét és életét az önbíráskodás valós lehetőségének kitéve őt. <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/cg-v-facebook-ireland-ltd/> [2019. 04. 12.]
- Németországban a NetzDG alapján a Szövetségi Igazságügyi Hivatal (Bundesamt für Justiz) szabhat ki akár ötvenmillió eurós bírságot, Franciaországban az állár ellenes törvénycsomag (Proposition de loi organique relative à la lutte contre la manipulation de l'information, No. 772 és Proposition de loi relative à la lutte contre la manipulation de l'information, No. 799) alapján az Audiovizuális Főtanács (Conseil Supérieur de l'Audiovisuel) és a bíróságok járhatnak el

- egyes esetekben, míg például a malajziai anti-fake news törvény (https://www.cljlaw.com/files/bills/pdf/2018/MY_FS_BIL_2018_06.pdf) [2019. 04. 10.] bíróság kiszabás és szabadságvesztés szankciókat is kilitásba helyez.
- Az Európai Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Fellépés a jogellenes online tartalom ellen, az online platformok megnövelt felelőssége felé.
- A Bizottság (EU) 2018/334 ajánlása (2018. március 1.) az illegális online tartalom hatékony kezelésére irányuló intézkedésekről. (<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/commission-recommendation-measures-effectively-tackle-illegal-content-online>) [2019. 04. 20.]
- Klein-Tóth: i. m. p. 248–261.
- Ezen Felhasználási Feltételek egyik legfontosabb tartalmi eleme, és értékelési kérdése a felek – ti. szolgáltató és felhasználó – közötti jogvitákra vonatkozó joghatósági, és az alkalmazandó jogra vonatkozó szabályok. Míg a Facebook kapcsolódó szabályzata korábban Kalifornia állam jogát rendelte alkalmazni a kaliforniai bíróságok által, addig jelenleg a magyar nyelvű szabályzat a következőképp szól: Ha fogyasztó vagy, és életvitelszerűen az Európai Unió egyik Tagállamában élsz, akkor a velünk szemben a jelen Feltételekből vagy a Facebook-termékekből erőben vagy azokkal kapcsolatban felmerült követelésre, annak jogalapjára vagy a jogvitára („követelés”) nézve ezen Tagállam törvényei alkalmazandók, és a követelést az arra joghatósággal rendelkező Tagállam bármely illetékes bíróságánál rendezheted. Minden más esetben hozzájárulsz, hogy a követelést Írország valamely illetékes bíróságánál rendezzük, és hogy a jelen Feltételekre és bármely követelésre nézve Írország törvényei alkalmazandók, tekintet nélkül a kollíziós szabályokra.
- Egy európai felhasználó 2018. IV. negyedévében átlagosan közel 11 dollár bevételt generált a Facebook számára. (https://s21.q4cdn.com/399680738/files/doc_financials/2018/Q4/Q4-2018-Earnings-Presentation.pdf) [2019. 04. 22.]
- Így például a fogyasztók jogairól szóló 2011/83/EU irányelv kiterjed a digitális tartalom szolgáltatásokra, de csak azokra, melyekért a fogyasztó közvetlenül fizet, így a közösségi oldalakra nem. Bővebben lásd: Klein-Tóth: i. m. p. 171–173.
- Klein-Tóth: i. m. p. 172–176.
- A Javaslát indokolása szerint a széttagolt EU-s szabályozás: [...] Jóllehet elsősorban üzleti felhasználókat érintő hatások eredményez, ugyanakkor ez a helyzet a többoldalú onlineplatform-gazdaság minden szereplőjét érinti, ideértve a fogyasztókat is, akik a versenyképes áruk és szolgáltatások korlátozottabb kínálatával szembesülhetnek. Továbbá: [...] Az EUMSZ 114. cikk célja a tagállami jogszabályok közelítése és annak biztosítása, hogy koherens és megkülönböztetésmentes szabályokat alkalmazzanak Unió-szerte. A közös szabályok ilyen, Unió-szerte történő alkalmazása kezeli és megelőzi a tagállamok közötti eltéréseket és biztosítja a jogbiztonságot, lehetővé téve ezáltal a vállalkozások és a fogyasztók számára a belső piac előnyeinek kiaknázását. A kezdeményezés mint olyan hozzájárul a belső piac létrehozatalához és megfelelő működéséhez.
- Ehelyütt utalni kívánunk arra, hogy az egyes felhasználók által a közösségi oldalak használata során megadott adatai a legtöbb esetben tartalmaznak különleges adatokat, vagy könnyűszerrel vonható le azokból következtetés algoritmusok módszerrel.